

УДК 332.2:504:368.17

Василишин Х.Р.

здобувач кафедри екологічної економіки
Національного лісотехнічного університету України**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РИНКУ
ЕКОЛОГІЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ
СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ****CONCEPTUAL BASIS THE IMPROVEMENT OF ENVIRONMENTAL
INSURANCE MARKET IN THE CONDITIONS OF DECENTRALIZATION
MANAGEMENT SYSTEM IN UKRAINE****АНОТАЦІЯ**

Визначено вплив ринку екологічного страхування на забезпечення сталого розвитку в Україні. Обґрунтовано загальну схему теоретико-методичного спрямування, в якій виділено ключові складові відтворення ринкових відносин у сфері екологічного страхування. Запропоновано авторське трактування ринку екологічного страхування та загальну схему відтворення ринку екологічного страхування в контексті становлення новітніх соціально-економічних відносин в Україні, пов'язаних з децентралізацією системи управління територіями.

Ключові слова: екологічне страхування, ринок екологічного страхування, екологічний ризик, сталий розвиток, децентралізація.

АННОТАЦИЯ

Определено влияние рынка экологического страхования на обеспечение устойчивого развития в Украине. Обосновано общую схему теоретико-методического направления, в которой выделены ключевые составляющие воспроизведения рыночных отношений в сфере экологического страхования. Предложены авторская трактовка рынка экологического страхования и общая схема воспроизведения рынка экологического страхования в контексте становления новых социально-экономических отношений в Украине, связанных с децентрализацией системы управления территориями.

Ключевые слова: экологическое страхование, рынок экологического страхования, экологический риск, устойчивое развитие, децентрализация.

ANNOTATION

The influence of environmental insurance market for sustainable development in Ukraine was identified. General scheme of theoretical and methodical perspective, which highlighted key components the reproduction of market relations in the sphere of environmental insurance was substantiated. The author interpretation of environmental insurance market and the general scheme of environmental insurance market playback in the context of the formation of new socio-economic relations in Ukraine related to the decentralization system of territories management were proposed.

Keywords: environmental insurance, environmental insurance market, environmental risk, sustainable development, decentralization.

Постановки проблеми. В умовах трансформаційних процесів, пов'язаних із перебудовою господарської системи в Україні, концепція національного ринку екологічного страхування пов'язується із загальними питаннями впровадження державної політики сталого розвитку. У зв'язку з цим важливим завданням стає адаптація методів соціально-економічного захисту населення до вимог, що висувують розвинені економіки світу, передусім Європейського Співтовариства. Розвиток ринку екологічного

страхування і використання його в інтересах сталого розвитку національної економіки – важливий компонент загальної національної безпеки. В цьому аспекті загострюється питання формування внутрішніх інвестиційних ресурсів розвитку, адже на ринок екологічного страхування покладаються великі сподівання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існуючий науковий доробок у сфері екологічного страхування відображений у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема, О. Віленчука [4], Т. Гур'янової [3], О. Козьменко [5], Г. Моткіна [6], І. Сааджан [7] та інших. Проте ринок екологічного страхування потребує вдосконалення в контексті становлення новітніх соціально-економічних відносин в Україні, пов'язаних з децентралізацією системи управління територіями.

Постановка завдання. Завдання дослідження полягають у визначенні концептуальних засад вдосконалення ринку екологічного страхування в умовах децентралізації системи управління територіями.

Виклад основного матеріалу. Для визначення впливу ринку екологічного страхування на забезпечення сталого розвитку слід зазначити ключові аспекти, що характеризують цей процес. Варто згадати найбільш поширене визначення сталого розвитку, представлене на конференції в Ріо-де-Жанейро (1992 р.) у доповіді Міжнародної комісії «Наше спільне майбутнє», яку очолювала прем'єр-міністр Норвегії Г. Брутланд, згідно з яким він являє собою розвиток, що задовольняє потреби нинішніх поколінь, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [1]. В Україні сталий розвиток здебільшого трактується як процес розбудови держави на основі узгодження і гармонізації соціального, економічного та екологічного компонентів з метою задоволення потреб сучасних і майбутніх поколінь [2]. Вплив ринку екологічного страхування кореспондується із соціальним, економічним й екологічним напрямками забезпечення сталого розвитку територій. Щодо екологічного напрямку, то екологічне страхування стимулює процеси зменшення екодеструктив-

ного тиску на довкілля за рахунок регулювання розміру страхових платежів, що спонукає суб'єктів господарювання до усунення збитку, завданого навколишньому природному середовищу, або здійснення рівноцінних природоохоронних заходів, тобто до відновлення довкілля. Крім того, активізує впровадження ефективних форм проведення екологічного аудиту з метою виявлення ризиків для навколишнього природного середовища. Неабияке значення має впровадження нових страхових продуктів щодо покриття можливого ризику природним ресурсам, а саме страхування відповідальності власників раніше забруднених природних об'єктів, які становлять потенційну екологічну загрозу життєво важливим інтересам громадян та юридичних осіб, тощо.

Щодо *економічного напрямку*, то екологічне страхування впливає на процеси: формування системи відповідальності економічних суб'єктів за можливі збитки внаслідок порушення сталого розвитку; створення резервних страхових фондів для відшкодування можливих збитків; зменшення навантаження на державний, обласний та місцевий бюджети щодо відшкодування збитків, завданих порушеннями, які не відповідають сталому розвитку; забезпечення економічної захищеності реципієнтів, котрі можуть зазнати шкоди внаслідок надзвичайних ситуацій; генерацію стимулів для відмови від використання потенційно небезпечних виробництв та застосування екологобезпечних технологій; захисту платників податків від необхідності покриття екологічних збитків, заподіяних відповідальною стороною, в якій для цього немає достатніх коштів; посилення контролю за потенційно небезпечними видами діяльності, що сприяє реалізації сталого розвитку в країні; формування статистичної бази про кількість випадків негативного впливу на довкілля, розмір збитків, заподіяних компонентам природного середовища, вартість відновних заходів і фактично здійснених витрат на ліквідацію аварій і відновлення, а також про заявлені й відшкодовані позови; забезпечення мобілізації коштів до бюджету країни, оскільки страхова сфера є однією з найбільших платників податків у державі; інвестування нагромаджених фінансових ресурсів у заходи щодо забезпечення сталого розвитку. Наприклад, страхові компанії, які зацікавлені у сталому розвитку регіону, під час формування інвестиційного портфелю повинні враховувати можливість лізингу і кредиту [3].

Щодо *соціального напрямку*, то екологічне страхування виконує низку функцій: забезпечує відшкодування особам, які зазнали негативного впливу забрудненого довкілля; сприяє підвищенню екологічної свідомості у суб'єктів господарювання щодо проблеми забруднення навколишнього природного середовища; підвищує рівень відповідальності та громадської свідомості в суспільстві, увагу до проблем забруднення довкілля; опосередковано впливає

на стабільність соціально-економічного розвитку країни, що є необхідною передумовою реалізації стратегії сталого розвитку; знижує витрати держави на охорону здоров'я за рахунок зменшення захворюваності населення через послаблення шкідливого впливу забрудненого навколишнього природного середовища та генетичних недоліків на них тощо; забезпечує підвищення добробуту населення шляхом особистого екологічного страхування, що є необхідною умовою сталого розвитку.

Для того щоб екологічне страхування стало ефективним інструментом подолання екологічних збитків від деструктивних процесів, необхідно включити його до економічних відтворювальних процесів сталого просторового розвитку. Виходячи з викладеної позиції, теоретико-методичне забезпечення повинне визначати ключові складові відтворення ринкових відносин у сфері екологічного страхування за загальною схемою (рис. 1).

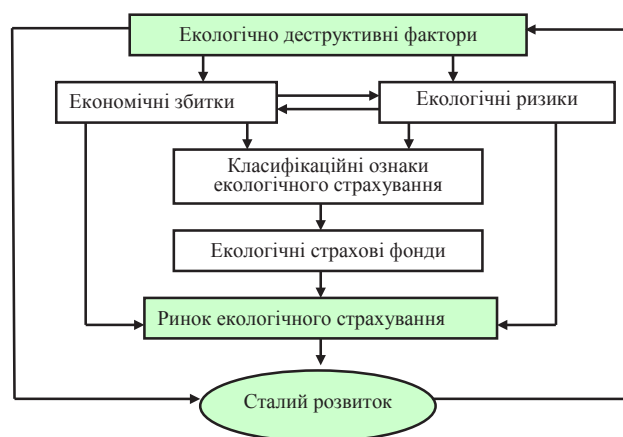

Рис. 1. Схема теоретико-методичного визначення складових відтворення ринкових відносин у сфері екологічного страхування (розроблено автором)

Відповідно до схеми, пріоритетними для ринку екологічного страхування стають питання об'єктивної оцінки екологічного ризику, визначення адекватної територіальним умовам форми проведення екологічного страхування з метою отримання максимального ефекту, а також формування фондів екологічного страхування, які, виходячи на ринок екологічного спрямування, формують базис фінансового забезпечення екологічної компоненти сталого розвитку територій.

Отже, ринок екологічного страхування доцільно розглядати в контексті формування новітніх соціально-економічних відносин в Україні, пов'язаних із фактором децентралізації системи управління територіями. Відтак ринок екологічного страхування за своєю сутністю є сукупністю відносин, що орієнтовані на активізацію обмінних процесів між суб'єктами господарювання у сфері надання послуг екологічного страхування.

Концепція вдосконалення ринку екологічного страхування в Україні пов'язується з напря-

мами формування моделі сталого розвитку держави. Причому, враховуючи багатогранність проблеми, стала очевидною необхідність урахування загальних тенденцій сучасних трансформацій системи організації та управління господарським простором. Тут мається на увазі фактор децентралізації, пов'язаний із наданням більших організаційних повноважень на низовий територіальний рівень. Це, безумовно, впливає на визначення особливостей забезпечення сталого розвитку нових територіальних утворень, які, звісно, потребують свого майбутнього уточнення. Втім очевидно, що ринок екологічного страхування повинен бути готовим для сприйняття нових організаційних конфігурацій суб'єктів, задіяних у процесі екологічного страхування. Наводимо загальну схему, у межах якої повинен упорядковуватися ринок екологічного страхування (рис. 2).

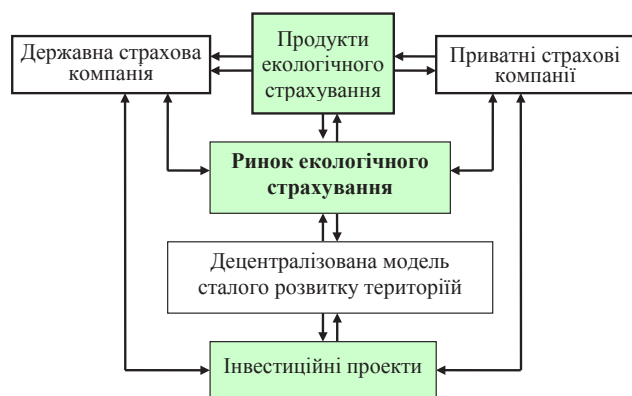

Рис. 2. Загальна схема відтворення ринку екологічного страхування (розроблено автором)

Оскільки через систему страхування реалізується державна політика соціально-економічного захисту населення, а також формуються значні інвестиційні ресурси для гарантування національної безпеки загалом, державі на ринку екологічного страхування відводиться значна роль. Відповідно до схеми, розвиток страхового ринку відбувається у напрямі створення вільної конкуренції між державною та приватними формами забезпечення страхової діяльності, через удосконалення структури страхових продуктів, що пропонуються. Акцентування уваги на інтересах децентралізованої моделі сталого розвитку для національної економіки пов'язане з тим, що в умовах децентралізації передбача-

ється розширення страхової бази у зв'язку із зростанням кількості зацікавлених суб'єктів господарювання – страхувальників і третіх осіб. У свою чергу, поширення економічних свобод територіальних громад значно підвищує значущість інвестиційних проектів сталого розвитку та рівень зацікавленості сторін в їх реалізації.

Висновки. Через систему екологічного страхування реалізується державна політика соціально-економічного захисту населення, а також формуються значні інвестиційні ресурси для гарантування національної безпеки загалом. Під ринком екологічного страхування розуміється сукупність відносин, що орієнтовані на активізацію обмінних процесів між суб'єктами господарювання у сфері надання послуг екологічного страхування. Його пріоритетами визначено питання об'єктивної оцінки екологічного ризику та відповідних територіальним умовам видів екологічного страхування, а також формування фондів екологічного страхування, які орієнтовані на фінансове забезпечення екологічної компоненти сталого розвитку територій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию «Наше общее будущее» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.un.org/ru/ga/pdf/brundtland.pdf>.
2. Концепція переходу України до сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mns.gov.ua/laws/laws/nuclear/92.htm>.
3. Гурьянова Т.О. Экологическое страхование как фактор устойчивого развития экономики региона: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / Т.О. Гурьянова. – Рн/Д, 2004. – 26 с.
4. Віленчук О.М. Теоретико-методичні засади формування системи страхування екологічних ризиків: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.08.01 «Економіка природокористування і охорони навколишнього природного середовища» / О.М. Віленчук. – К., 2004. – 21 с.
5. Козьменко О.В. Страховий ринок України в контексті сталого розвитку: [монографія] / О.В. Козьменко. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 350 с.
6. Моткин Г.А. Основы экологического страхования / Г.А. Моткин. – М.: Наука, 1996. – 192 с.
7. Страхование экологических рисков: принципы и экономический механизм: [монографія] / [И.А. Сааджан, С.К. Харичков и др.]; Ин-т пробл. рынка и экон.-экол. иссл. НАН Украины. – О., 2006. – 160 с.